

SHUKUR XOLMIRZAYEV HIKOYALARIDA ALLUZIYA

Yangibayeva Nodira Saparbayevna

Filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

UrDPI O'zbek tili va adabiyoti kafedrasida o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada O'zbekiston xalq yozuvchisi Sh.Xolmirzayev hikoyalarida alluziyalarning ishlatilishi, matnlararo aloqadorlik, adibning xalq madaniy-ma'naviy, tarixiy xotirasiga murojaati, badiiy asarning ta'sirchanligiga erishish yo'lidagi izlanishlari tadqiq etilgan. Maqolada adibning asosan hikoyalari tahlilga tortildi. Kuzatishlar natijasida Sh.Xolmirzayev hikoyalaridagi modifikatsiyalangan alluziyalar ma'no hosil qiluvchi, uslub shakllantiruvchi va xarakterlovchi funksiyalarni bajarishi aniqlandi.

Kalit so'zlar: badiiy matn, iqtibos, intertekstuallik, mifologik alluziya, tarixiy alluziya.

Аннотация: В данной статье исследуется использование аллюзий в рассказах народного писателя Узбекистана Ш. Холмирзаева, межтекстовые связи, обращение писателя к народной культурно-духовной и исторической памяти, а также его поиски путей достижения художественной выразительности произведения. В статье в основном анализируются рассказы писателя. В результате наблюдений было выявлено, что модифицированные аллюзии в рассказах Ш. Холмирзаева выполняют функции смыслообразующие, стилеформирующие и характеризующие.

Ключевые слова: художественный текст, цитата, интертекстуальность, мифологическая аллюзия, историческая аллюзия.

Abstract: This article explores the use of allusions in the stories of the People's Writer of Uzbekistan Sh. Kholmirzayev, intertextual connections, the writer's appeal to the cultural, spiritual, and historical memory of the people, as well as his efforts to achieve artistic expressiveness in literary works. The article mainly analyzes the writer's short stories. Observations revealed that the modified allusions in Sh. Kholmirzayev's stories perform meaning-making, style-forming, and characterizing functions.

Keywords: literary text, quotation, intertextuality, mythological allusion, historical allusion.

Yozuvchi o'z asarida boshqa bir matnga murojaat qilishining bir turi alluziyadir. **Alluziya** – bu matn ichida boshqa bir matn, tarixiy voqea, adabiy obraz yoki madaniy fenomenni **bilvosita eslatish**dir. Alluziya iqtibosdan farqli ravishda so'zma-so'z emas, balki ramziy yoki ishoraviy tarzda ifodalanadi. Uni to'g'ridan to'g'ri matndan ko'rib bo'lmaydi, balki o'quvchi yoki tinglovchining **madaniy xotirasi va bilimiga tayangan holda** tushuniladi. **Baxtin, Genette, Fateeva, P'ezhe-Gro va Lachmann** tadqiqotlari alluziya nazariyasini turli jihatlarida asoslab beradi. Ularning ishlari intertekstuallikni ilmiy asosda tushunishda markaziy o'ringa ega hisoblanadi. Rus olimi M. Baxtin ta'kidlaganidek, har qanday matn boshqa matnlar bilan "dialogda" bo'ladi, ammo bu dialog doim ham muallifning nazorati ostida bo'lavermaydi¹. Yu. Kristeva "matn – matnlarning mozaikasi"² deganida aynan mana shu ong osti mexanizmlarini ham nazarda tutadi. R.Bart esa "muallifning o'limi"³ g'oyasi orqali yozuvchi matn ustidan mutlaq nazoratga ega

¹ *Проблемы поэтики Достоевского*. – Москва: Советская наука, 1963. – 364 с.

² **Kristeva, J.** *Semeiotike: Recherches pour une semanalyse*. – Paris: Editions du Seuil, 1969. – 280 p.

³ **Barthes, R.** *Le plaisir du texte*. – Paris: Editions du Seuil, 1973. – 187 p.

emasligini, aksincha, u jamiyat va madaniyatdan kelayotgan turli matnlar bilan to‘qilganini isbotlaydi.

Biz tadqiq qilmoqchi bo‘lganimiz Shukur Xolmirzayevning deyarli barcha hikoyasida alluziyaga misollar topish mumkin. Bu adibning naqadar bilim zahirasiga va milliy etnografiyamizning bilimdoni, dunyoqarashi keng ijodkor bo‘lganidan darak beradi. Uning “Quyoshku falakda kezib yuribdi” hikoyasida: “Fuzuliydami, Navoiydam bir g‘azal bor-ku? Bemor davo izlab tabibga borsa, tabibning o‘zi davoga muhtoj chiqadi: bunday gaplar eski adabiyotda ko‘p...”⁴ degan alluziyani uchratamiz. Bu yerda aniq bir bayt yoki satr so‘zma-so‘z keltirilmagan, balki klassik adabiyotdagi mashhur motivga (“tabibning o‘zi dardmand bo‘lishi”) ishora qilinmoqda. Fuzuliy va Navoiy kabi shoirlar eslatilgan, lekin asarning aniq manbasi, baytning matni keltirilmagan. Ya’ni bu bilvosita eslatma orqali o‘quvchi eski adabiyotdagi umumiy obrazni tanib oladi.

Yoki yana bir o‘rinda adib bolaligida o‘qigan ertak kitobni va uning qahramonini eslaydi.

Alluziyalar yozuvchining qahramon nutqini shakllantirishdagi eng ta’sirchan vositalaridan biri. Ba’zan adib diniy, mistik qarashlarini ham alluziyalar ko‘rinishida berib ketadi. “Yozuvchi” hikoyasida:

“– Unday bo‘lsa, men... masalan, kaminaga qanday baho bergan bo‘lur edingiz?

Nurilla menga ko‘z qisib yuboradi-da:

– Sizmi? Yusuf payg‘ambardan tirnoqcha farqingiz yo‘q, – deb xitob qiladi.

Odil aka buralib-buralib kuladi.

⁴ Холмирзаев Ш. Қуёшқу фалакда кезиб юрибди/ Танланган асарлар. – Тошкент: Шарқ, 2020. – Б. 485.

– Yusuf payg‘ambar... Him, masalan, ko‘rganmisiz u zotni? – Keyin mening bilagimdan ushlaydi. – Men Yusuf payg‘ambarga o‘xshar emishman... O‘zini ko‘rganmisiz? – yana so‘raydi.

– Ko‘rganman, – deydi Nurilla. – Xuddi o‘zisiz. Uyam yozuvchi bo‘lgan. «Yusuf-Zulayho»ni yozgan.

Odil aka yana chayqalib-chayqalib kuladi”⁵.

Ushbu misoldan ko‘rish mumkinki, muallif Yusuf payg‘ambarning ham siyrati ham suvrati go‘zal ekanini nazarda tutgani holda Odik akani Yusufga o‘xshatadi. Ammo shu matnning o‘zida Nurillani sodda omi bir odam ekani ko‘rsatish niyatida Yusuf payg‘ambarni “Yusuf va Zulayho” dostonini yozgan deb javob beradi. Bu diologga yumoristik ruh beradi. Umuman, Yusuf va Zulayho haqidagi mashhur adabiy an‘anaga ishora qilingan. Aniq manbadan iqtibos keltirilmagan, balki umumxalq xotirasida mavjud adabiy-diniy timsol ishlatilgan.

Alluziyaning yetuk namunalarini Sh. Xolmirzayevning “Horun ar Rashid” hikoyasida ko‘rishimiz mumkin. “Axir, buni biladi-ku? «Chor darvish»niyam o‘qigan-ku? Shohlar, shahzodalar ham qalandar jomasida...” Mazkur hiyojadagi bosh qahramon obkom sekretari (Meliboy Bo‘riyev) o‘zini xalqparavar qilib ko‘rsatishga uringan kimsa, u “Chor darvish”ni eslar ekan, unda o‘qigan ertaklaridagi podshohlarning qalandarlar qilg‘ida oddiy odamlar orasida yurib, siyosat yurgizganini yodga oladi. Hikoyada qahramon nutqida ertakdagi “xalq ichiga kirish” harakati tilga olinadi: “Ana shu «xalq ichiga kirish» masalasi Meliboy Bo‘riyevni ko‘proq o‘ylatar, bu gap hamma vaqt bo‘lgan, deputatlik jo‘nidan saylovchilar bilan uchrashish ham, paxta terimi mahallarida «Volga»ni yo‘l bo‘yida to‘xtatib, uvat boshida terimchilar ila to‘rt og‘iz gaplashish ham – «xalq ichiga kirish» hisoblanardiki, endi o‘sha tadbirlar Meliboyning o‘zigayam kulgili tuyulardi:

⁵ Холмирзаев Ш. Ёзувчи/ Танланган асарлар. – Тошкент: Шарк, 2020. – Б. 548.

demak, qandaydir boshqacha yo‘l tutish lozim”. Shuningdek, hikoyada “Ming bir kecha” eratgidagi shoh Horun ar Rashidga o‘xshab oddiy odamlarday kiyinib olishi tasviri berilgan: “Egnida o‘n sakkiz yashar o‘g‘lining ayni terim mahallari kiyadigan qalin paxtaligi, kirza etigi va telpagi. Albatta, bu kiyimlar iflos, kir, ter hidi o‘rnab qolgan... ammo na chora, kiyishga majbur edi”. Muallif obkom obrazini Horun ar Rashid obrazi bilan parallel qo‘yib, qahramonning kulguli vaziyatga tushishiga zamin yaratadi. **“Ming bir kecha” ertagi** va undagi shohlarning qalandar jomasida xalq ichiga kirishi → bu mashhur xalq ertaklariga ishora. Yozuvchi **Horun ar Rashid obrazidan**, Sharq adabiy an‘analarida mashhur bo‘lgan shohning xalq orasiga oddiy odam bo‘lib kirishi motividan unumli foydalangan. Yuqorida biz asardan parcha sifatida olgan elementlar **so‘zma-so‘z iqtibos emas, balki o‘quvchi tanib olishi kutilgan mashhur timsollarga ishoradir**. Shuning uchun bu **alluziyaning bir namunasi** hisoblanadi. Yozuvchi alluziyaning qanday hosil qilganiga nazar solsak. Obkom sekretari (Meliboy Bo‘riyev) o‘zini “xalqparvar” qilib ko‘rsatishga urinadi. Shu jarayonda u “Chor darvish” ertaklari va Horun ar Rashid timsolini yodga soladi. Ammo aslida uning bu “xalq ichiga kirishi” samimiy emas, balki shunchaki obro‘ olish uchun. Bunday oddiy odam tashqi ko‘rinishidagi, ammo ichi kibrga to‘la qahramon achinarli va kulgili holatga tushadi. Natijada muallif klassik alluziyaning parodiyaga aylantirganini – ya‘ni, mashhur obraz va motivlar zamonaviy vaziyatga qo‘shilib, kulgi uyg‘otaganini ko‘ramiz. Yozuvchi obkomni Horun ar-Rashidga qiyoslab, kulgili kontrast yaratadi – qadimiy adolat ramzi bilan zamonaviy soxta “xalqparvar”ni yonma-yon qo‘yib, uning yolg‘onligini fosh qiladi. Natijada alluziya zamonaviy siyosiy kulgiga aylanadi, qahramon esa “Horun ar-Rashid” emas, balki komik va kinoyali obraz bo‘lib qoladi. Xulosa qiladigan bo‘lsak, Bu yerda alluziya **klassik manbadan olingan, lekin u zamonaviy sovet byurokratining ikkiyuzlamachiligini ochib berish uchun ironik-satirik kontekstda** ishlatilgan.

Mahoratli yozuvchining boshqa hikoyalari matnidagi folkloristik alluziyalarni tekshiramiz. Ijodkorning “Quyoshku falakda kezib yuribdi” hikoyasida xalq ertaklari jamlangan kitobga va an’anaviy obraz Zunrad obrazi alluziya sifatida kelganini kuzatish mumkin: “Zumradning kimligini bilasizmi? «Ikki sandiq» ertagini eslang... Balli! O’sha yetim qiz. O’z onasi o’lib ketib, o’gay onaning qo’lida qolgan... kunlarning birida o’rmonda adashib, sehrgar kampirning hujrasiga borib qolgan...”⁶ Ushbu hikoyadagi Zumrad obrazini eslash asnosida xalq ertaklari joy olgan “Ikki sandiq” kitobini uning beg’ubor bolalik xotiralari ichida qanday qimmatga ega ekanini anglatadi. Yoki “Ozodlik” hikoyasida: “Omadni qarangki, qo’ylarini boqib yurganida Qora qo’tonda qiy supirayotgan bir g’arib qizni uchratdi va ikki og’iz gap asnosi uning o’zini sirdan kuzatib yurishini bilgach: «Ey, g’arib! Men ham g’arib. Menga tegmaysanmi?» deganda, u jilmayib yelka qisdi”⁷. Hikoyadagi Mansur qamoqdan chiqib, qishlog’idagi qiz bilan turmush quradi. Yozuvchi buni xalq dostoni, xalq ertaklarida ko’p uchraydigan “G’arib yigit va g’arib qiz” motivi bilan beradi. Aslida “g’arib yigit”, “g’arib qiz” xalq og’zaki ijodida ko’p uchraydigan obrazlardan. Ular ko’pincha taqdir sinoviga duch keladi, ertak, doston so’ngida murodiga yetadilar. *“Ey, g’arib! Men ham g’arib. Menga tegmaysanmi?”* qahramon nutqi ham xalq ertaklariga xos sodda, ritmik va bevosita gaplashuv uslubi. Bu parchani **xalq ertagiga alluziya sifatida ham talqin qilish mumkin**. Chunki undagi sodda voqea va ifoda xalq ertaklariga juda yaqin. Biroq obrazlarning “g’arib”ligi va satrlarning epik ohangi uni **xalq dostoni** ruhiga ham yaqinlashtiradi. Shukur Xolmirzayev **ertak va doston elementlarini birlashtirib**, ularni zamonaviy hikoya ichida **alluziya tarzida qayta ishlagan**.

⁶ Холмирзаев Ш. Куёшқу фалакда кезиб юрибди/ Танланган асарлар. – Тошкент: Шарқ, 2020. – Б. 483.

⁷ Холмирзаев Ш. Озодлик/ Танланган асарлар. – Тошкент: Шарқ, 2020. – Б. 487.

Yoki adibning “Bulut to‘sgan oy” asaridan olingan parchaga diqqatni qaratsak: “Shundoq gurgunga yangi ruh bergan narsa – mening aziz mehmonlarim – qaldirg‘ochlarim bo‘ldi. Derazalarda ochilgich uskuna ustidagi xo‘rozi «chirq-chirq» etdi, xonani bir aylanib, derazaning yuqori ko‘ziga o‘rnatilgan sovutgich ustiga qo‘ndi. Shunda makiyon qaldirg‘och ham asta-asta chirqillab qo‘ydi. Voy, bularning bir-birini tushunishlari! Qaniydi, Sulaymon payg‘ambar ular so‘zlarini sharh-lasalar-u, biz eshitsak!”⁸ Sulaymon payg‘ambar Qur’onda va xalq rivoyatlarida qushlar tilini tushunuvchi payg‘ambar sifatida tasvirlanadi. Mana bu parchada: *“Qaniydi, Sulaymon payg‘ambar ular so‘zlarini sharhlasalar-u, biz eshitsak!”* deyiladi. Bu jumla Sulaymon haqidagi mashhur diniy rivoyatlarga bilvosita ishoradir. Bu so‘zma-so‘z iqtibos emas, ya‘ni Qur’on oyati yoki hadis keltirilmagan. Biroq o‘quvchi Sulaymon payg‘ambar obrazini eshitishi bilanoq o‘z xotirasidan “qushlar tilini tushunish” haqidagi diniy rivoyatni eslab oladi. Demak, bu diniy alluziya hisoblanadi. Alluziyaning Badiiy effektiga qarasak, qaldirg‘ochlarning sodda chirqillashi Sulaymon payg‘ambar timsoli orqali yuksak **ma’noga** ko‘tariladi. Muallif qushlarning “suhbatini” odamlar tushunolmasligini kinoya bilan aytadi, biroq Sulaymon payg‘ambar timsoli o‘quvchida qushlarning **sirli dunyosini** eslatadi. Shukur Xolmirzayevning “Navro‘z, Navro‘z” hikoyasidan olingan parchaga e’tibor bersak. “Yelkasi silkinib kula-kula: «Juniqul akani ko‘rsam, nima uchundir Chexovnnig «G‘ilof bandasi»ni eslayman, do‘stim», degan edi quvlik bilan. Topib aytgandi... Hozir qanaqa kiyimdaydi? Egnida nima bor edi? Kostyum shekilli... Boshida telpagi. Him, uyidan shoshilib chiqqan bo‘lsa kerak...”

Matnda Anton Chexovning “G‘ilof bandasi” (“Chelovek v futlyare”) hikoyasiga ishora qilingan. Bu asarda asosiy qahramon Belikov – “g‘ilof odam”: hamma narsadan qo‘rqadigan, hamma narsani yopib, o‘zini cheklab yashaydigan

⁸ Холмирзаев Ш. Булут тўсган ой/ Танланган асарлар. – Тошкент: Шарк, 2020. – Б. 607.

obraz. Shukur Xolmirzayevning “Navro‘z, Navro‘z” hikoyasidagi qahramon Juniquil akani ko‘rganida do‘sti “Chexovning «G‘ilof bandasi»ni eslayman” deydi. Ya‘ni, Juniquil akaning qiyofasi, yurish-turishi yoki kiyinishi, qiliq-odatlari Chexovdagi “g‘ilof odam” obrazini eslatib turadi. Ko‘rish mumkinki, bu to‘g‘ridan to‘g‘ri iqtibos emas, Chexovning asaridan satr ko‘chirib olinmagan. Biroq o‘quvchi Chexovning hikoyasini bilsa, Juniquil akaning qiyofasini shu obraz orqali yanada ravshanroq tasavvur qiladi. Demak, bu adabiy alluziya – boshqa yozuvchi yaratgan mashhur obrazga bilvosita ishora. Juniquil aka oddiy odam sifatida emas, balki Chexov qahramoni bilan qiyosda tasvirlanadi. Bu qiyos orqali muallif Juniquil akaning tor doiradagi, yopiq dunyoqarashini yoki kulgili tomoni borligini ko‘rsatadi. Natijada qahramon haqida o‘quvchida tez va kuchli assotsiatsiya hosil bo‘ladi.

Adibning “Quyoshku falakda kezib yuribdi” hikoyasining xotima qismida adabiy alluziyaning ijodkor badiiy niyatiga monand tarzda qo‘llaniganini kuzatamiz. Masalan: “Xulosa shulki, azizim, dunyo o‘tar ekan! Tuzumlar o‘tar ekan! Shayxzoda domla aytganlaridek, el-ulus qolar ekan. Anavi sodda qiz-juvon aytganidek – tabiat, tun, tog‘lar, o‘rmonlar, borliq qolar ekan!”

Bu alluziyaning asli matniga diqqat qilsak, muallif uni o‘zlashtirma tarzida ifoda etganini anglash qiyin emas. Maqsud Shayxzodaning **“Toshkentnoma” dostonidan** olingan yorqin misralar – ayniqsa, siz izlagan “Yurt qolar, el-ulus qolar abadiy” satrlar:

*“Yillar o‘tib ketar bizdan so‘ramay,
Yakshanba, dushanba, seshanba kabi!
Kunduzlar tunlarning sochin taramay
O‘polmas tonglarning pushti rang labin”⁹.*

⁹ <https://kh-davron.uz/kutubxona/multimedia/maqsud-shayxzoda-haqida-fikrlarxotiralarbagishlovlar-va-shoirning-ozu-oqigan-sheirlar.html>

“Tanholik” asrida tarixiy va adabiy alluziyaga misollarni ko‘p uchratamiz: “Lev Tolstoy jamoaga shunday murojaat etgan esada, buyuk hind arbobi, zulmga zulm ila qarshi kurashmaslikni targ‘ib etaroq, Hindistonni inglizlar asoratidan qutqarish harakatini boshqarayotgan Muhandas Gandiga yozgan maktubi shundoq ko‘z o‘ngiga keldi. Ma’lumki, Lev Tolstoy – rus millatiga mansub buyuk yozuvchi bo‘lsa-da, o‘zining insonparvarlikka asoslangan g‘oyalari bilan butun insoniyatga tegishli, ardoqli san’atkor bo‘lgan. Hikoya matnididan olingan parchada Tolstoyning “Zo‘ravonliksiz qarshilik” haqidagi qarashlariga ishora bor. Qahramon nutqida Muhandas Gandi Hindiston ozodlik harakatining rahbari sifatida eslatilgan. Shuni ta’kidlash lozimki, Gandi Tolstoydan ilhom olib, “satyagraha”(zo‘ravonliksiz kurash) falsafasini amalda qo‘llagan. Tolstoy Gandiga yozgan maktubni eslaydi, bilamizki, tarixda haqiqatan ham 1909-yilda Tolstoy Gandiga xat yozgan. Demak, muallif o‘quvchiga Tolstoyning missiyasini → Gandining mustamlakachilikka qarshi tinch kurashish zanjirini eslatib qo‘yadi. Bu parchada Tolstoyning nutqi yoki Gandining maktubi to‘liq keltirilmagan. Faqatgina tarixiy hodisa va shaxslar eslatilib, ularning o‘zaro aloqasi orqali o‘quvchi xotirasidagi ma’lumotlarni faollashtiradi. O‘quvchi bu o‘rinda Tolstoy va Gandi maktublashuvini eslaydi, ya’ni bu tarixiy va adabiy alluziya hisoblanadi. Aynan shu hikoyaning o‘zida: “Mening Nikolay II ga alam bilan maktub bitganim ham, undan o‘n yillarcha burun Aleksandr III ga qatlni bekor qilish uchun iltimos bilan maktub jo‘natganim ham rost, - dedi Tolstoy”¹⁰.

Tarixdan ma’lumki, Tolstoy 1897-yilda Nikolay II ga diniy ta’qiblar, ayniqsa, Molokon sektasi yetim bolalari masalasi bo‘yicha murojaat qilgan¹¹. Huquqiy adolat va diniy erkinlik tarafdori sifatida Tolstoy, Molokon bolalarining ota-onalari bilan birlashtirilishini va diniy ta’qibning to‘xtatilishini talab qilgan maktub yozgan. Bu

¹⁰ Холмирзаев Ш. Танҳолик/ Танланган асарлар. – Тошкент: Шарк, 2020. – Б.729.

¹¹ https://forum.alexanderpalace.org/index.php?topic=861.0&utm_source

maktublar tarixiy asoslarga ega maktublar bo'lib, siz ularni ilmiy-nashriyot manbalar yoki "Tolstoy epistolary" to'plamlaridan (masalan, R.F. Christian tomonidan tahrirlangan "Tolstoy's Letters"¹²) joy olgan. Bu badiiy matn parchasida **aniq iqtibos** satrlari keltirilgan emas. Biroq **o'quvchi xotirasiga mashhur tarixiy hodisalar** (Tolstoyning imperatorlarga ochiq xatlari) eslatiladi. Natijada matn Tolstoyning adabiy-axloqiy pozitsiyasini o'quvchi ongida mustahkamlaydi. Shuning uchun bu misolni **tarixiy alluziya sifatida baholashimiz mumkin**. Tolstoy o'z hayoti va faoliyatidagi voqealarni eslarkan, ular shunchaki avtobiografik fakt bo'lib qolmaydi, balki **Rossiya tarixidagi muhim hodisalar bilan tutashadi**. Qolaversa, O'quvchi imperatorlar, qatl jazolari va Tolstoyning qarashlari haqida o'zida mavjud bilimlarni uyg'otadi. Bu alluziya Tolstoyning odamiylik va adolat uchun kurashgan qiyofasini yanada yorqinroq ko'rsatadi.

Yozuvchining kinolarga ishora qilgan alluziyalardan ham o'z hikoyalarida qo'llagan o'rinlarni kuzatamiz. Masalan: "Darvoqe, bu mushtumzo'r, arvohnning laqabi mahalladagi laqabi – Tarzan edi, o'sha vaqtlarda "Tarzan" filmi qo'yilgan...Bu yaramas "skelet"ga kim u laqabni qo'ygan? Bilmayman, albatta. Ammo uning yovvoyiligimi, o'sha o'rmon odamiga o'xshar edi"¹³. Badiiy matn parchasidan shu ma'lumki, mahalla bolalari qahramonga "Tarzan" laqabini qo'yishadi. Bu laqab paydo bo'lishi ham bejiz emas: "o'sha vaqtlarda "Tarzan" filmi qo'yilgan" deb roviy tilidan aniq aytiladi. Qahramonning "yovvoyiligi, o'rmon odamiga o'xshashi" esa Tarzan obrazi bilan qiyoslanmoqda. Tarzan — dunyoga mashhur adabiy va kino obrazi (Edgar Rayz Burrougs asarlari asosida). Qahramonga shu laqabni berish orqali yozuvchi o'quvchini tayyor madaniy timsolga ishora qiladi. O'quvchi "Tarzan" degan nomni eshitishi bilanoq qahramonning asosiy fazilatlarini (yovvoyi, qo'rqmas, kuchli, o'rmon odamiga o'xshash) darhol tasavvur qiladi.

¹² https://stevehickey.wordpress.com/tag/sermon-on-the-mount/?utm_source

¹³ Холмирзаев Ш. Тўп ўйин/ Сайланма Ш.Тошкент.Шарқ, 2006. – Б. 39.

Chunki muallif “Tarzan” laqabi orqali qahramonni mashhur madaniy obraz bilan qiyoslagan va o‘quvchida darhol ma’lum assotsiatsiyalar uyg‘otgan.

Yuqoridagi misollardan shuni xulosa qilishimiz mumkinki, Sh.Xolmirzayev hikoyalaridagi modifikatsiyalangan alluziyalar ma’no hosil qiluvchi, uslub shakllantiruvchi va xarakterlovchi funksiyalarni bajaradi, shuningdek, matnda bevosita aytilmagan bo‘lsa-da, yozuvchining subyektiv pozitsiyasini ifodalash va muallif bahosini yetkazishning muhim vositasiga aylanadi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. **Бахтин, М. М.** *Проблемы поэтики Достоевского*. – Москва: Советская наука, 1963. – 364 с.
2. **Barthes, R.** *Le plaisir du texte*. – Paris: Editions du Seuil, 1973. – 187 p.
3. **Kristeva, J.** *Semeiotike: Recherches pour une semanalyse*. – Paris: Editions du Seuil, 1969. – 280 p.
4. Холмирзаев Ш. Сайланма Ш. Тошкент. Шарқ, 2006. – 510 Б.
5. Холмирзаев Ш. Танланган асарлар. – Тошкент: Шарқ, 2020. – 750 Б.

Internet manbalari:

1. <https://kh-davron.uz/kutubxona/multimedia/maqsud-shayxzoda-haqida-fikrlarxotirlarbagishlovlar-va-shoirning-ozu-oqigan-sheirlar.html>
2. https://forum.alexanderpalace.org/index.php?topic=861.0&utm_source
3. https://stevehickey.wordpress.com/tag/sermon-on-the-mount/?utm_source